

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 21ης Δεκεμβρίου 2016*

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική πολιτική — Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Οδηγία 2000/78/ΕΚ — Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία — Άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2 — Διάκριση λόγω ηλικίας — Συλλογική σύμβαση εργασίας — Επιμήκυνση του χρονικού διαστήματος για την προαγωγή από το πρώτο στο δεύτερο μισθολογικό κλιμάκιο — Έμμεση άνιση μεταχείριση λόγω ηλικίας»

Στην υπόθεση C-539/15,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία) με απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2015, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Οκτωβρίου 2015, στο πλαίσιο της δίκης

Daniel Bowman

κατά

Pensionsversicherungsanstalt,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους E. Regan, πρόεδρο τμήματος, A. Arabadjiev (εισηγητή) και S. Rodin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Y. Bot

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο D. Bowman, εκπροσωπούμενος από τον P. Ringhofer, Rechtsanwalt,
- ο Pensionsversicherungsanstalt, εκπροσωπούμενος από τους J. Milchram, A. Ehm και T. Mödlagl, Rechtsanwälte,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B.-R. Killmann και D. Martin,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 21 και 28 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) καθώς και του άρθρου 2, παράγραφοι 1 και 2, και του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ. 16).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Daniel Bowman και του Pensionsversicherungsanstalt (αρμόδιος για τις συντάξεις ασφαλιστικός φορέας, στο εξής: διοικητική αρχή) όσον αφορά απόφαση της τελευταίας αυτής διοικητικής αρχής, η οποία στηρίζεται σε διάταξη συλλογικής συμβάσεως εργασίας που προβλέπει μακρύτερο χρονικό διάστημα για την προαγωγή από το πρώτο στο δεύτερο μισθολογικό κλιμάκιο σε σχέση με το χρονικό διάστημα που ισχύει για αντίστοιχη προαγωγή στα επόμενα κλιμάκια.

Το νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 2000/78

- 3 Σύμφωνα με το άρθρο της 1, η οδηγία 2000/78 έχει ως σκοπό «[τη] θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως στα κράτη μέλη».
- 4 Το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:
 - «1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.
 2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:
 - α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο,
 - β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας, ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε σχέση με άλλα άτομα εκτός εάν,
 - i) η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία, [...]
- 5 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας», έχει ως εξής:

«Κατά παρέκκλιση εκ του άρθρου 2 παράγραφος 2, τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι η λόγω ηλικίας διαφορετική μεταχείριση δεν συνιστά διάκριση εφόσον δικαιολογείται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου αντικειμενικά και λογικά από έναν θεμιτό στόχο, ιδίως δε από θεμιτούς στόχους της πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, και εφόσον τα μέσα επίτευξης του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Αυτή η διαφορετική μεταχείριση μπορεί ιδίως να περιλαμβάνει:

- α) την καθιέρωση ειδικών συνθηκών για την πρόσβαση στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση, για την απασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των όρων απόλυσης και αμοιβής, για τους νέους, τους ηλικιωμένους και τους εργαζομένους που συντηρούν άλλα πρόσωπα, προκειμένου να ευνοείται η επαγγελματική τους ένταξη ή να εξασφαλίζεται η προστασία τους,
- β) τον καθορισμό ελάχιστων όρων ηλικίας, επαγγελματικής εμπειρίας ή αρχαιότητας στην απασχόληση για την πρόσβαση στην απασχόληση ή σε ορισμένα πλεονεκτήματα που συνδέονται με την απασχόληση,

[...]».

Το αυστριακό δίκαιο

- 6 Πριν από την 80ή τροποποίηση της ως άνω συλλογικής συμβάσεως εργασίας, η Dienstordnung A für die Angestellten bei den Sozialversicherungsträgern Österreichs (κανονιστική ρύθμιση υπηρεσιακής καταστάσεως A που εφαρμόζεται στους υπαλλήλους των φορέων κοινωνικής ασφάλισης της Αυστρίας, στο εξής: DO.A), προέβλεπε τα εξής:

«Άρθρο 13: Συνυπολογιστέοι χρόνοι υπηρεσίας για την κατάταξη στη μισθολογική κλίμακα

1. Για την κατάταξη στη μισθολογική κλίμακα (άρθρο 40) συνυπολογίζονται οι ακόλουθοι χρόνοι υπηρεσίας που διανύθηκαν μετά τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας: [...]

Άρθρο 40: Κατάταξη στη μισθολογική κλίμακα, προαγωγή

1. Οι υπάλληλοι [...] κατατάσσονται στο μισθολογικό κλιμάκιο 1 της κατηγορίας αμοιβών στην οποία ανήκουν (κατηγορία υπηρεσίας) σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 37 έως 39. Αν χρειάζεται να ληφθούν υπόψη ορισμένοι συνυπολογιστέοι χρόνοι υπηρεσίας σύμφωνα με το άρθρο 13, η παράγραφος 3 εφαρμόζεται κατ' αναλογία επί της κατατάξεως αυτής.
2. [...] Οι χρόνοι που διανύθηκαν στις κατηγορίες απολαβών a έως c πριν από τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας δεν εκλαμβάνονται ως συνυπολογιστέοι χρόνοι για την κατάταξη στη μισθολογική κλίμακα. [...]
3. [...] [Ο] υπάλληλος προάγεται στο επόμενο μισθολογικό κλιμάκιο της κατηγορίας αμοιβών στην οποία ανήκει (κατηγορία υπηρεσίας) εφόσον συμπληρώνει δύο χρόνια υπηρεσίας (προαγωγή με βάση τον χρόνο προϋπηρεσίας). [...]»

- 7 Κατόπιν της 80ής τροποποίησης της DO.A, με την οποία εισήχθη, επίσης, μια μεταβατική διάταξη σχετικά με τους εργαζομένους που έχουν προσληφθεί πριν από την 1η Ιανουαρίου 2011, οι διατάξεις αυτές έχουν ως εξής:

«Άρθρο 13: Συνυπολογιστέοι χρόνοι υπηρεσίας για την κατάταξη στη μισθολογική κλίμακα.

1. Για την κατάταξη στη μισθολογική κλίμακα (άρθρο 40) συνυπολογίζονται οι ακόλουθοι χρόνοι υπηρεσίας που διανύθηκαν μετά την 30ή Ιουνίου του έτους κατά το οποίο ολοκληρώθηκαν ή θα είχαν ολοκληρωθεί εννέα σχολικά έτη από την ένταξη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: [...]
- 2a. με ανώτατο όριο τα τρία έτη συνολικά [...]

- b) ο πέραν του χρόνου υποχρεωτικής σχολικής φοιτήσεως διανυθείς χρόνος σπουδών σε [...] σχολείο, για τη νομοθετικά προβλεπόμενη ελάχιστη διάρκεια των εν λόγω σπουδών και με ανώτατο όριο τα τρία έτη [...]

Άρθρο 40: Κατάταξη στη μισθολογική κλίμακα, προαγωγή

1. Οι υπάλληλοι κατατάσσονται στο μισθολογικό κλιμάκιο 1 της κατηγορίας αμοιβών στην οποία ανήκουν (κατηγορία υπηρεσίας) [...]. Αν χρειάζεται να ληφθούν υπόψη ορισμένοι συνυπολογιστέοι χρόνοι υπηρεσίας σύμφωνα με το άρθρο 13, η παράγραφος 3 εφαρμόζεται κατ' αναλογία επί της κατατάξεως αυτής. [...]
3. Ο/η υπάλληλος παραμένει επί πέντε έτη στην κατηγορία αμοιβής 1, ενώ από την επόμενη κατηγορία αμοιβής και στο εξής προάγεται στην αμέσως επόμενη κατηγορία αμοιβής του μισθολογικού του κλιμακίου (κατηγορία υπηρεσίας) μετά τη συμπλήρωση δύο ετών κάθε φορά (προαγωγή με βάση τον χρόνο προϋπηρεσίας). [...]

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 8 Ο D. Bowman, ο οποίος έχει γεννηθεί στις 28 Ιουλίου 1961, εργάζεται στην υπηρεσία της διοικητικής αρχής από την 1η Απριλίου 1988 με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου. Η ως άνω σύμβαση διέπεται από την DO.A, που αποτελεί συλλογική σύμβαση. Η αμοιβή του D. Bowman υπολογίζεται βάσει κατατάξεως που έγινε κατά την πρόσληψή του χωρίς να έχουν συνυπολογιστεί, κατά το χρονικό εκείνο σημείο, ορισμένες περιόδους σχολικής φοιτήσεως που αυτός είχε διανύσει. Έκτοτε, ο D. Bowman μετέβαινε, ανά διετία, στο ανώτερο κλιμάκιο, σύμφωνα με τις διατάξεις της DO.A, και ελάμβανε αύξηση αμοιβής που αντιστοιχούσε στη μισθολογική προαγωγή του.
- 9 Πριν από την 80ή τροποποίησή του, το άρθρο 40, παράγραφος 2, της DO.A προέβλεπε, όσον αφορά τους υπαλλήλους της διοικητικής αρχής που δεν είχαν συμπληρώσει τουλάχιστον το 18ο έτος της ηλικίας τους κατά την ημερομηνία προσλήψεώς τους, ότι όσοι ήταν κάτω των 16, 17 και 18 ετών κατατάσσονταν, αντιστοίχως, στο κλιμάκιο a, b και c της κατηγορίας αμοιβών που ήταν εφαρμοστέα σύμφωνα με το άρθρο 37 της DO.A. Μόνον αφού οι ίδιοι υπάλληλοι είχαν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους μετέβαιναν στο πρώτο κλιμάκιο, στο οποίο έπρεπε, επίσης, να κατατάσσεται κάθε υπάλληλος της διοικητικής αρχής που είχε προσληφθεί μετά τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας του, αλλά χωρίς να μπορεί να επικαλεσθεί το ότι είχε διανύσει προηγουμένως περιόδους δυνάμενες να εξομοιωθούν με περιόδους απασχολήσεως. Επομένως, ουδείς χρόνος σχολικής φοιτήσεως μπορούσε να συνυπολογισθεί. Επιπλέον, οι αποδοχές που αντιστοιχούσαν στα κλιμάκια a, b και c ήταν σαφώς χαμηλότερες από αυτές που αντιστοιχούσαν στο πρώτο κλιμάκιο. Συνεπώς, η άσκηση της ίδιας δραστηριότητας ή των ίδιων καθηκόντων αμειβόταν κατά διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με την ηλικία κατά την οποία ελάμβανε χώρα η εν λόγω άσκηση της ίδιας δραστηριότητας ή των ίδιων καθηκόντων.
- 10 Με την 80ή τροποποίηση της DO.A καταργήθηκε το άρθρο 40, παράγραφος 2, αυτού και η εν λόγω διάταξη δεν αντικαταστάθηκε, οπότε καταργήθηκαν τα κλιμάκια a, b και c. Η κατάταξη σε μισθολογική κλίμακα εκάστου υπαλλήλου της διοικητικής αρχής ο οποίος δεν έχει συμπληρώσει, πριν από την ημερομηνία προσλήψεώς του, περιόδους που θα πρέπει να συνυπολογίζονται όσον αφορά τη μισθολογική εξέλιξη της σταδιοδρομίας του λαμβάνει χώρα, κατόπιν της ως άνω τροποποίησης, ανεξάρτητα από την ηλικία που έχει ο εν λόγω υπάλληλος όταν εισέρχεται στην υπηρεσία. Ένας τέτοιος υπάλληλος κατατάσσεται απευθείας στο πρώτο κλιμάκιο. Το νέο καθεστώς δεν τροποποίησε την αμοιβή που αντιστοιχεί στο τελευταίο αυτό κλιμάκιο της οικείας κατηγορίας αμοιβών, οπότε όλοι οι υπάλληλοι κάτω των 18 ετών έλαβαν σημαντική μισθολογική αύξηση, η οποία, ανάλογα με την κατηγορία αμοιβών, ανερχόταν μεταξύ 100 και 200 ευρώ μηνιαίως.

- 11 Από της 80ής τροποποίησης της DO.A, κάθε μισθολογική προαγωγή στο δεύτερο κλιμάκιο μπορεί να λαμβάνει χώρα μόνο μετά την παρέλευση πέντε ετών. Εν συνεχεία, οι μισθολογικές προαγωγές στα επόμενα κλιμάκια λαμβάνουν χώρα έπειτα από την εκάστοτε συμπλήρωση δύο ετών υπηρεσίας. Οι εν λόγω ανά διετία μισθολογικές προαγωγές τερματίζονται με την απόκτηση του 18ου κλιμακίου, δεδομένου ότι η επόμενη μισθολογική προαγωγή λαμβάνει χώρα μετά την παρέλευση τεσσάρων ετών. Μετά την τελευταία αυτή μισθολογική προαγωγή, που χαρακτηρίζεται ως «ευεργέτημα προσαυξήσεως λόγω ηλικίας», δεν προβλέπεται πλέον καμία μισθολογική προαγωγή.
- 12 Προτού προσληφθεί από τη διοικητική αρχή, ο D. Bowman είχε φοιτήσει σε δημόσιο λύκειο της Αυστρίας από την 1η Σεπτεμβρίου 1976 έως τις 30 Ιουνίου 1979, ήτοι επί δύο έτη και δέκα μήνες. Αφού η 80ή τροποποίηση της DO.A κατέστησε δυνατό τον συνυπολογισμό των χρόνων σχολικής φοιτήσεως, ο D. Bowman υπέβαλε, στις 17 Μαΐου 2012, αίτηση προκειμένου τα προ της αναλήψεως υπηρεσίας στη διοικητική αρχή χρονικά διαστήματα να επαναυπολογιστούν ενόψει του προσδιορισμού της ημερομηνίας μισθολογικής προαγωγής του, σύμφωνα με το άρθρο 13 της DO.A, όπως ισχύει μετά την 80ή τροποποίηση αυτής της συλλογικής συμβάσεως. Κατά συνέπεια, ο D. Bowman αξίωσε από τη διοικητική αρχή την καταβολή ποσού ανερχόμενου, μικτά, σε 3 655,20 ευρώ, πλέον τόκων και εξόδων, καθώς και την καταβολή στο εξής, για το μέλλον, αποδοχών που να αντιστοιχούν στην κατάταξη στην κατηγορία αμοιβών F, κατηγορία υπηρεσίας I, κλιμάκιο 17, και τον προσδιορισμό της 1ης Οκτωβρίου 2012 ως της ημερομηνίας της επόμενης μισθολογικής προαγωγής του.
- 13 Στις 27 Μαΐου 2012, η διοικητική αρχή αποφάσισε ότι, καίτοι, σύμφωνα με την DO.A, όπως ισχύει μετά την 80ή τροποποίησή της, η προϋπηρεσία του D. Bowman μπορούσε να προσαυξηθεί συμπληρωματικά με τρία έτη κατ' ανώτατο όριο, εντούτοις, δεν θα προέκυπτε εξ αυτού καμία βελτίωση της θέσεώς του όσον αφορά τη μισθολογική κατάταξή του ούτε τροποποίηση της ημερομηνίας της μισθολογικής προαγωγής του, εφόσον, από της θέσεως σε ισχύ της εν λόγω τροποποίησης, η μισθολογική προαγωγή στο δεύτερο κλιμάκιο μπορεί να λαμβάνει χώρα μόνο μετά την παρέλευση πέντε ετών και όχι, όπως κατά το παρελθόν, μετά την παρέλευση δύο ετών.
- 14 Το Arbeits- und Sozialgericht Wien (δικαστήριο εργατικών διαφορών της Βιέννης, Αυστρία) έκανε δεκτό το ένδικο βοήθημα που άσκησε ο D. Bowman κατά της εν λόγω αποφάσεως της διοικητικής αρχής. Το δικαστήριο αυτό εκτίμησε ότι η επιμήκυνση του χρονικού διαστήματος για τη μισθολογική προαγωγή από το πρώτο στο δεύτερο κλιμάκιο συνιστούσε έμμεση διάκριση λόγω ηλικίας.
- 15 Το Oberlandesgericht Wien (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο της Βιέννης, Αυστρία) έκανε δεκτή την έφεση κατά της ως άνω αποφάσεως του Arbeits- und Sozialgericht Wien (δικαστηρίου εργατικών διαφορών της Βιέννης), έφεση την οποία είχε ασκήσει η διοικητική αρχή. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο διαπίστωσε, μεταξύ άλλων, ότι η δυνατότητα συνυπολογισμού των χρόνων σχολικής φοιτήσεως εισήχθη με την 80ή τροποποίηση της DO.A., ταυτόχρονα με το μέτρο το οποίο αποσκοπεί στην επιμήκυνση του χρονικού διαστήματος για τη μισθολογική προαγωγή από το πρώτο στο δεύτερο κλιμάκιο της μισθολογικής κλίμακας, και ότι ο D. Bowman έτυχε της ίδιας μεταχειρίσεως με τους άλλους εργαζομένους τόσο πριν όσο και μετά την εν λόγω τροποποίηση, οπότε δεν υπέστη δυσμενή διάκριση λόγω ηλικίας.
- 16 Ο D. Bowman άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Αυστρία), αίτηση αναιρέσεως κατά της ως άνω αποφάσεως. Το εν λόγω δικαστήριο διερωτάται αν η επιμήκυνση του χρονικού διαστήματος για τη μισθολογική προαγωγή από το πρώτο στο δεύτερο κλιμάκιο της μισθολογικής κλίμακας που θεσπίστηκε με την DO.A συνιστά έμμεση δυσμενή διάκριση λόγω ηλικίας. Το εν λόγω δικαστήριο παρατηρεί, μεταξύ άλλων, ότι η 80ή τροποποίηση της DO.A δεν αποσκοπεί στο να καταργηθεί κάποια άνιση μεταχείριση που προϋπήρχε, αλλά στο να καταστεί δυνατή η αναβάθμιση της σταδιοδρομίας μέσω του συνυπολογισμού ορισμένων χρόνων προϋπηρεσίας. Κατά το εν λόγω δικαστήριο, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι η επιμήκυνση του

χρονικού διαστήματος για τη μισθολογική προαγωγή από το πρώτο στο δεύτερο κλιμάκιο συνιστά διαφορετική μεταχείριση στηριζόμενη έμμεσα στο κριτήριο της ηλικίας, η εν λόγω διαφορετική μεταχείριση θα μπορούσε εντούτοις να θεωρηθεί δικαιολογημένη.

- 17 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 21 του Χάρτη, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78, λαμβανομένου υπόψη και του άρθρου 28 του Χάρτη, την έννοια ότι:

α) μια ρύθμιση περιλαμβανόμενη σε συλλογική σύμβαση, η οποία προβλέπει μακρύτερο χρονικό διάστημα μισθολογικής προαγωγής για τον χρόνο απασχολήσεως στην αρχή της σταδιοδρομίας και δυσχεραίνει επομένως τη μετάβαση στο επόμενο μισθολογικό κλιμάκιο, συνιστά έμμεση άνιση μεταχείριση λόγω ηλικίας,

και, σε περίπτωση που συντρέχει το ανωτέρω, έχει η ως άνω διάταξη την έννοια ότι

β) μια τέτοια ρύθμιση είναι πρόσφορη και αναγκαία, λαμβανομένης υπόψη της μικρής επαγγελματικής εμπειρίας κατά την αρχή της σταδιοδρομίας;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 18 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 21 του Χάρτη, καθώς και το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική συλλογική σύμβαση εργασίας, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δυνάμει της οποίας ισχύει ως προς έναν υπάλληλο, ο οποίος δικαιούται να συνυπολογιστούν υπέρ αυτού ορισμένες περιόδους σχολικής φοιτήσεως προς τον σκοπό της κατατάξεώς του στα μισθολογικά κλιμάκια, μακρύτερο χρονικό διάστημα για την προαγωγή του από το πρώτο στο δεύτερο μισθολογικό κλιμάκιο σε σχέση με το χρονικό διάστημα που ισχύει για αντίστοιχη προαγωγή στα επόμενα κλιμάκια.
- 19 Εκ προοιμίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όταν λαμβάνουν μέτρα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78, η οποία συγκεκριμενοποιεί στον τομέα της απασχολήσεως και της εργασίας την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων βάσει ηλικίας, αρχή που πλέον καθιερώνεται στο άρθρο 21 του Χάρτη, τα κράτη μέλη και οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να ενεργούν τηρουμένης της εν λόγω οδηγίας (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2011, Prigge κ.λπ., C-447/09, EU:C:2011:573, σκέψη 48, καθώς και της 11ης Νοεμβρίου 2014, Schmitzer, C-530/13, EU:C:2014:2359, σκέψη 23).
- 20 Ως εκ τούτου, πρέπει, κατ' αρχάς, να διερευνηθεί αν μια συλλογική σύμβαση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη εισάγει διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας 2000/78. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 της οδηγίας αυτής. Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι, για τους σκοπούς της εφαρμογής της παραγράφου 1 αυτής, άμεση διάκριση συντρέχει όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 της ίδιας οδηγίας, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο. Επιπλέον, από το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2000/78 προκύπτει ότι, για τους σκοπούς της εν λόγω οδηγίας, έμμεση διάκριση συντρέχει όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να έχει ως συνέπεια τη

μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης ηλικίας, σε σχέση με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και τα μέσα για την επίτευξη του σκοπού αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

- 21 Όσον αφορά τις περιόδους σχολικής φοιτήσεως, οι οποίες είναι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, σε αντίθεση με το προγενέστερο της 80ής τροποποίησης της DO.A καθεστώς, το καθεστώς που εισήχθη με την εν λόγω τροποποίηση καθιστά δυνατό τον συνυπολογισμό των εν λόγω περιόδων σχολικής φοιτήσεως στο μέτρο που αυτές υπερβαίνουν τη διάρκεια της γενικής υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης, ήτοι την ελάχιστη διάρκεια που ισχύει για αυτόν τον κύκλο σπουδών σύμφωνα με τη νομοθεσία σχετικά με τη σχολική εκπαίδευση, με ανώτατο όριο συνυπολογισμού τα τρία έτη.
- 22 Επιπλέον, ναι μεν, κατόπιν της 80ής τροποποίησης της DO.A, το χρονικό διάστημα για την προαγωγή από το πρώτο στο δεύτερο μισθολογικό κλιμάκιο επιμηκύνθηκε κατά τρία έτη, πλην όμως η προαγωγή εντός της μισθολογικής κλίμακας εξακολουθεί να πραγματοποιείται με βάση τα έτη υπηρεσίας που έχουν διανυθεί.
- 23 Επομένως, όπως επισήμανε το αιτούν δικαστήριο, μια συλλογική σύμβαση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δυνάμει της οποίας ισχύει ως προς τους υπαλλήλους οι οποίοι δικαιούνται να συνυπολογιστούν υπέρ αυτών ορισμένες περιόδους σχολικής φοιτήσεως προς τον σκοπό της κατατάξεώς τους στα μισθολογικά κλιμάκια μακρύτερο χρονικό διάστημα για την προαγωγή τους, ενόσω αυτοί βρίσκονται στο πρώτο μισθολογικό κλιμάκιο, σε σχέση με το χρονικό διάστημα που ισχύει για αντίστοιχη προαγωγή στα ανώτερα μισθολογικά κλιμάκια, δεν εισάγει, έναντι αυτών, διαφορετική μεταχείριση στηριζόμενη άμεσα στο κριτήριο της ηλικίας.
- 24 Όσον αφορά το ζήτημα αν μια τέτοια συλλογική σύμβαση συνεπάγεται, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, έμμεση διάκριση λόγω ηλικίας, πρέπει να εξεταστεί αν η εν λόγω συλλογική σύμβαση, μολονότι έχει ουδέτερη διατύπωση, θέτει εν τοις πράγμασι σε μειονεκτική θέση πολύ μεγαλύτερο αριθμό ατόμων μιας ορισμένης ηλικίας ή μιας ορισμένης ηλικιακής κατηγορίας.
- 25 Εν προκειμένω, η 80ή τροποποίηση της DO.A έχει ως αποτέλεσμα ότι κάθε προαγωγή στο δεύτερο μισθολογικό κλιμάκιο απαιτεί να έχει διανυθεί χρόνος υπηρεσίας πέντε ετών, ενώ οι προαγωγές από το εν λόγω μισθολογικό κλιμάκιο πραγματοποιούνται, κάθε φορά, μετά την παρέλευση δύο ετών υπηρεσίας.
- 26 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι το αιτούν δικαστήριο στηρίζεται στην παραδοχή ότι η πρόβλεψη μακρύτερου χρονικού διαστήματος για την προαγωγή από το πρώτο στο δεύτερο μισθολογικό κλιμάκιο σε σχέση με το χρονικό διάστημα που ισχύει για τη μετάβαση στα επόμενα κλιμάκια αφορά κυρίως τους εργαζομένους οι οποίοι προσελήφθησαν πρόσφατα από τη διοικητική αρχή και οι οποίοι δεν δύνανται να επικαλεσθούν λυσιτελώς, προς τον σκοπό της κατατάξεώς τους στα μισθολογικά κλιμάκια, περιόδους απασχολήσεως που είναι προγενέστερες της εκ μέρους τους αναλήψεως υπηρεσίας. Η ομάδα που αποτελείται από τους εργαζομένους των οποίων οι μισθοί είναι χαμηλότεροι απαρτίζεται, εν γένει, κυρίως από νεότερα άτομα, οπότε, κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο ότι το καθεστώς το οποίο εισήχθη κατόπιν της θέσεως σε ισχύ της 80ής τροποποίησης της DO.A περιάγει σε μειονεκτική θέση τους νεότερους εργαζομένους από μισθολογικής απόψεως.
- 27 Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι, εν προκειμένω, η ύπαρξη διαφορετικής μεταχειρίσεως στηριζόμενης έμμεσα στο κριτήριο της ηλικίας δεν μπορεί να ερείδεται μόνον επί της διαπιστώσεως αυτής.
- 28 Πράγματι, από τη δικογραφία που τέθηκε υπόψη του Δικαστηρίου προκύπτει, αφενός, ότι το καθεστώς το οποίο εισήχθη κατόπιν της θέσεως σε ισχύ της 80ής τροποποίησης της DO.A προβλέπει ότι η κατάταξη των υπαλλήλων της διοικητικής αρχής στα μισθολογικά κλιμάκια εξαρτάται ιδίως, όπως

προκύπτει από τη σκέψη 21 της παρούσας αποφάσεως, από τις διανυθείσες περιόδους σχολικής φοιτήσεως. Οι εν λόγω περίοδοι σχολικής φοιτήσεως μπορούν να λαμβάνονται υπόψη προς τον σκοπό της εν λόγω κατατάξεως, ανεξαρτήτως της ηλικίας που είχε ο υπάλληλος κατά τον χρόνο της προσλήψεώς του. Συνεπώς, ένα τέτοιο καθεστώς στηρίζεται σε κριτήριο το οποίο δεν είναι ούτε άρρηκτα ούτε έμμεσα συνδεδεμένο με την ηλικία των μισθωτών (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 7ης Ιουνίου 2012, *Tyrolean Airways Tiroler Luftfahrt Gesellschaft*, C-132/11, EU:C:2012:329, σκέψη 29).

- 29 Αφετέρου, πρέπει να επισημανθεί ότι η κατάσταση του D. Bowman, η οποία οδήγησε το αιτούν δικαστήριο στο να υποβάλει το υπό κρίση προδικαστικό ερώτημα, δεν δίδει την εντύπωση ότι αντιστοιχεί σε αυτήν ενός εργαζομένου του οποίου η επαγγελματική πείρα βρίσκεται σε αρχικό στάδιο και ο οποίος δεν μπορεί να επικαλεσθεί σχετικές περιόδους υπηρεσίας, δεδομένου ότι ο D. Bowman αποδεικνύει, όπως προκύπτει από τη δικογραφία που τέθηκε υπόψη του Δικαστηρίου, περίοδο σχολικής φοιτήσεως καθώς και περίπου τριάντα έτη υπηρεσίας στη διοικητική αρχή.
- 30 Επομένως, έστω και αν, ως προς έναν νέο εργαζόμενο, ο οποίος προσελήφθη πρόσφατα και διαθέτει μόνο μικρή πείρα και ο οποίος ζητεί να συνυπολογιστούν οι περίοδοι σχολικής φοιτήσεώς του για την κατάταξη στα μισθολογικά κλιμάκια, πρόκειται, συγκεκριμένα, να ισχύσει επιμήκυνση του χρονικού διαστήματος για την προαγωγή του ενόσω αυτός βρίσκεται στο πρώτο μισθολογικό κλιμάκιο, γεγονός παραμένει ότι, όπως καταδεικνύεται από την κατάσταση του D. Bowman, ως προς έναν πρεσβύτερο εργαζόμενο που έχει διανύσει σημαντικό χρόνο υπηρεσίας στη διοικητική αρχή και ο οποίος υποβάλλει παρόμοιο αίτημα, πρόκειται να ισχύσει, επίσης και υπό τις ίδιες προϋποθέσεις, πλασματικά ή αναδρομικά, η ίδια επιμήκυνση.
- 31 Πράγματι, όπως προκύπτει από την απάντηση που έδωσε η διοικητική αρχή σε γραπτή ερώτηση του Δικαστηρίου, η επίμαχη στην κύρια δίκη συλλογική σύμβαση, καθόσον προβλέπει τον συνυπολογισμό περιόδων σχολικής φοιτήσεως και την επιμήκυνση του χρονικού διαστήματος για την προαγωγή ενόσω ο υπάλληλος βρίσκεται στο πρώτο κλιμάκιο της μισθολογικής κλίμακας, εφαρμόζεται καθ' όμοιο τρόπο επί όλων των εργαζομένων που υποβάλλουν αίτημα για έναν τέτοιο συνυπολογισμό, αναδρομικώς δε και επί των εργαζομένων που έχουν ήδη εισέλθει στα ανώτερα κλιμάκια.
- 32 Επομένως, μια συλλογική σύμβαση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δυνάμει της οποίας ισχύει, ως προς όλους τους υπαλλήλους που δικαιούνται να συνυπολογιστούν υπέρ αυτών ορισμένες περιόδους σχολικής φοιτήσεως προς τον σκοπό της κατατάξεώς τους στα μισθολογικά κλιμάκια, μακρύτερο χρονικό διάστημα για την προαγωγή τους, ενόσω αυτοί βρίσκονται στο πρώτο μισθολογικό κλιμάκιο, σε σχέση με το χρονικό διάστημα που ισχύει για αντίστοιχη προαγωγή στα ανώτερα μισθολογικά κλιμάκια, δεν εισάγει, έναντι αυτών, διαφορετική μεταχείριση στηριζόμενη έμμεσα στο κριτήριο της ηλικίας.
- 33 Κατά συνέπεια, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2000/78 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική συλλογική σύμβαση εργασίας, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δυνάμει της οποίας ισχύει ως προς έναν υπάλληλο, ο οποίος δικαιούται να συνυπολογιστούν υπέρ αυτού ορισμένες περιόδους σχολικής φοιτήσεως προς τον σκοπό της κατατάξεώς του στα μισθολογικά κλιμάκια, επιμήκυνση του χρονικού διαστήματος για την προαγωγή του από το πρώτο στο δεύτερο μισθολογικό κλιμάκιο, εφόσον η επιμήκυνση αυτή εφαρμόζεται για κάθε υπάλληλο που δικαιούται να συνυπολογιστούν υπέρ αυτού οι εν λόγω περίοδοι, αναδρομικώς δε και για τους υπαλλήλους που έχουν ήδη εισέλθει στα επόμενα κλιμάκια.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 34 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική συλλογική σύμβαση εργασίας, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δυνάμει της οποίας ισχύει ως προς έναν υπάλληλο, ο οποίος δικαιούται να συνυπολογιστούν υπέρ αυτού ορισμένες περιόδους σχολικής φοιτήσεως προς τον σκοπό της κατατάξεώς του στα μισθολογικά κλιμάκια, επιμήκυνση του χρονικού διαστήματος για την προαγωγή του από το πρώτο στο δεύτερο μισθολογικό κλιμάκιο, εφόσον η επιμήκυνση αυτή εφαρμόζεται για κάθε υπάλληλο που δικαιούται να συνυπολογιστούν υπέρ αυτού οι εν λόγω περιόδους, αναδρομικώς δε και για τους υπαλλήλους που έχουν ήδη εισέλθει στα επόμενα κλιμάκια.

(υπογραφές)